

**СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ “СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ГРАЖДАНСКОПРАВНИ НАУКИ“**

СВИЛЕН ИВАНОВ ЖЕКОВ

**ПРОИЗВОДСТВО ЗА ДОПУСКАНЕ НА СЪДЕБНА
ДЕЛБА**

АВТОРЕФЕРАТ

на

ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

за

присъждане на образователна и научна степен “ДОКТОР” в област на
висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки”,
професионално направление 3.6. „Право”, докторска програма
„Граждански процес”

*научен ръководител:
доц. д-р Камелия Цолова*

София, 2020

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Обща характеристика на дисертационния труд.....	3
1. Значение на темата	3
2. Предмет, цел и метод на изследването.....	3
3. Обем и структура на дисертационния труд	5
II. Кратко изложение на основните тези в дисертационния труд.....	6
1. Увод.....	6
2. Глава първа.....	7
3. Глава втора	15
4. Глава трета	24
5. Заключение.....	33
III. Основни приноси моменти в дисертационния труд	34
IV. Публикации по темата на дисертационния труд.....	36

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Значение на темата

Буквалното възпроизвеждане на правната уредба на съдебната делба от Глава 28 ГПК /отм./ в Глава 29 от сега действащия ГПК, съпътствано със създаването на нови правни институти в гражданския процес или със същественото изменение на съществуващите досега, породило множеството проблеми. Въпреки процесуалната традиция на съдебната делба, приемането на ГПК от 2007 г. поставя класически нейни въпроси в нова светлина. В дисертацията е акцентирано именно на въпросите, които породило това законодателно разрешение. Свидетелство за актуалността на проблематиката е и наличието на множество противоречива съдебна практика по въпросите на съдебната делба. Липсата на образувани тълкувателни дела идва да покаже, че има необходимост от задълбочен анализ и аргументирана критика в доктрината, за да се възприеме едно или друго правно разрешение.

Особено интересна е колизията между основополагащата идея на законодателя за ускоряване на гражданското съдопроизводство, заложена в ГПК от 2007 г., и традиционната необходимост от понякога продължително време за разглеждане и решаване на делата за съдебна делба. Доколкото целта на ГПК от 2007 г. е именно да преодолее бавното разглеждане на делата, уредбата на особеното исково производство на съдебната делба, останало непроменено, явно пречи за постигането на тази цел. От друга страна, уредбата на съдебната делба, с оглед универсалността на производството, е създадена с основна цел правилно разрешаване на споровете по установяване и ликвидиране на съсобствеността между страните, вкл. с редица служебни задължения на съда в тази връзка. Наличието на сериозни изисквания и в материалните закони – достатъчно е да се спомене чл. 75, ал. 2 ЗН, уреждащ тежка санкция за делбата при неучастие на съсобственик показва, че следва да бъде налице баланс между бързината на производството и правилното решаване на спора. Средството за това е разумното прилагане на някои от новите положения в ГПК, осигуряващи бързина на производството, но и като се отдава значение на правилността на решението. Това е наложително, тъй като именно поради сериозната продължителност на делбените производства, вече са налице и осъдителни спрямо Държавата решения на Съда на ЕС за бавно правосъдие.

2. Предмет, цел и метод на изследването

Предметът на дисертацията са правните проблеми, които поставя производството по допускане на съдебната делба, а целта е да бъде направен цялостен анализ на производството по допускане на съдебната делба, за да бъде намерен отговор на въпросите, които поражда прилагането на една дословно възпроизведена от законодателя правна уредба на особеното исково производство за съдебна делба от

ГПК от 1952 г. в ГПК от 2007 г. Производството за съдебна делба, чиято продължителност може да достигне години, от една страна, и промененото разбиране на законодателя относно ускоряването на гражданското съдопроизводство, от друга, налагат да се потърси отговор на въпросите, как следва да се прилага една утвърдена за близо 60 години правна уредба при въвеждането на нови и извършени редица промени в съществуващите правни институти на общия исков процес. Поради особения характер на делбата едновременно като процесуалноправен и материалноправен институт и наличието на производство по извършване на делбата, което е нейната втора фаза, постигането на тази цел налагат да се обсъдят въпроси, на които може да се посвети отделно изследване, но без тяхното обсъждане не би се намерило място за аргументи, обосноваващи една или друга позиция. Акцентирано е върху обособеността на производството по допускане на съдебната делба, завършващо с решение ползващо се със самостоятелна сила на пресъдено нещо. Изследването обхваща съотношението на правилата на особеното исково производство и тези на общия исков процес в последователността на класическите учебници по гражданско процесуално право.

Общата научна задача при подготовка на работата е формулирана като анализ на уредбата, правната теория и съдебна практика и даване на предложения за осъвременяване и усъвършенстване на правния режим на особеното исково производство за съдебна делба от гл. точка на неговото прилагане и с цел подобряване на систематично уредения правен институт, който да съответства на променените разбирания на законодателя, изразени в правилата на общия исков процес.

За целта са изследвани и следните по-конкретни научни задачи:

1. Изясняване на понятието и правната същност на производството по допускане на съдебната делба и разграничаването му от на пръв поглед сходни правни институти

2. Подчертаване на самостоятелността и обособеността на първата фаза на делбата в рамките на двуфазното делбено производство

3. Изследване на собствените специфични процесуални проблеми, които поставя производството по допускане на съдебната делба, вкл. при наличието на различни основания за възникването на съсобствеността

4. Изясняване на съотношението между правилата, уреждащи особеното исково производство на съдебната делба и правилата на общия исков процес

5. Анализиране на влиянието на материалноправните норми, уреждащи делба на съсобственост, върху развитието на производството по допускане на делбата.

6. Очертаване на влиянието, което оказва решението по допускане на делбата върху втората фаза на делбеното производство

За провеждане на изследването и за постигане на неговите задачи са използвани общи методи на изследване и изучаване на обектите, общи логически методи и емпирически методи. От характерните за правната наука общи методи на изследване са използвани популярни методи като правно-догматичният, нормативният, логическият и

историческият подход. Като метод на изследване е възприет аналитичният подход към съществуващата нормативна уредба. В изследването са използвани и общонаучните функционален метод на изследване и онтологически метод на изследване. От общите логически методи в случая са използвани анализ и синтез, индукция и дедукция, преминаване от абстрактното към конкретното и обратно, както и включване на исторически и логически анализ. Особено приложение намират системният и дедуктивния метод, при които правните институти се разглеждат в тяхната взаимна връзка и според мястото им в правната уредба. От емпирическите методи на изследване при провеждане на настоящото изследване е възприето обобщаването на първична информация въз основа на определени факти чрез използване на съдебна практика и анализ на същата.

При търсенето на отговор на поставените въпроси е отдаван приоритет на практическото им измерение, като е анализирана не само практиката на Върховната съдебна инстанция /тълкувателна и казуална/, но и на по-долустоящи съдебни инстанции. На нов прочит са подложени становищата по обсъждания правен институт в българската правна литература с оглед възпроизведената правна уредба на съдебната делба в ГПК от 2007 г. При изследването на предмета на дисертацията е използван интердисциплинарен подход, доколкото нормативната уредба на делбата съдържа както норми на процесуалното право, така и такива на материалното право. Акцентирано е върху изследването на критичния анализ на редица съдебни актове, не само поради тяхното сериозно противоречие по много въпроси, които поставя съдебната делба, но и доколкото много от проблемите в делбеното производство възникват поради практически казуси, често свързани с хипотези, които доктрината не е обсъждала.

Заедно с анализа на съдебните актове, свое собствено място в дисертацията заема и критичният прочит на опита на законодателя да намери съвместимост между процесуалната уредба на ГПК от 1952 г. и новите положения, въведени в ГПК от 2007 г., което несъмнено води до колизии в тълкуването и прилагането на процесуалните разпоредби.

3. Обем и структура на дисертационния труд

Дисертацията се състои от общо 396 страници , които включват: титулна страница, съдържание, списък на използваните съкращения, увод, три глави, заключение, както и библиография.т. Към дисертацията са направени и 1245 бележки под линия, като списъкът с използваната литература наброява 87 заглавия. Всяка от главите е разделена на параграфи, като за по-ясно структуриране на изложението, в някои от параграфите са обособени точки, а някои от точките имат свои подразделения, обозначени с подточки.

В структурно отношение не е използван обичайният подход на сравнително-правен и исторически преглед като начало на изложението в първа глава, тъй като този

подход, основно поради самобитността на института в българското законодателство не би довел до значими резултати на изследването. Поради това е следвано логическото провеждане на всяко съдебно производство – образуване, развитие/разглеждане и решаване. Така симетрично са структурирани трите глави на труда – първата глава се спира на въпросите по образуване на производството за съдебна делба, втората глава на проблемите, които поставя разглеждането на иска за делба, и третата глава на решението по делото и защитата срещу него. По този начин се създава единен модел на развитие на особеното исково производство, при който се проследяват максимален брой хипотези, както и при различни усложнения на процеса от началото до края му.

Текстът е съобразен с действащото законодателство и съдебна практика към месец август 2020 г.

II. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ОСНОВНИТЕ ТЕЗИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

УВОД

В увода е обоснована необходимостта от изследване на института на съдебната делба. Като основна причина за това е посочена приемането на ГПК от 2007 г., който въпреки, че възпроизвежда в частта за съдебната делба процесуалната уредба на ГПК от 1952 г., налага редица нови положения при нейното прилагане поради настъпилите значителни законови промени в общата материя на исковото производство /въвеждане на концентрационно начало в процеса, института на отговор на исквата молба, предварителна писмена подготовка на делото, доклад на делото, ограничен въззив и мн. др./.

Подчертана е ролята на съсобствеността като правен институт, който е произведен от собствеността. Припомнени са различните становища относно правния характер на делбата, повлияни от развитието на правната уредба.

Разгледани са основните характеристики на иска за делба - искът за делба по своята правна природа е конститутивен като чрез него се осъществява потестативното право на делба, което има всеки един участник в имуществената общност. Искът за делба не се погасява по давност, което следва от разпоредбата на чл. 34, ал. 3 ЗС. В делбеното производство участие следва да вземат всички съсобственици и, ако делбата бъде извършена без участието на някой от тях, тя е изцяло нищожна - чл. 75, ал. 2 ЗН, предвиждаща делба на наследство, която се прилага и за делба на съсобственост по аргумент от чл. 34, ал. 2 ЗС. В чл. 69, ал. 1 ЗН също се сочи, че наследникът може да поиска винаги делба, макар да има противно разпореждане от наследодателя, т.е. завещателят не може да забрани на наследниците си да извършат делба. Следователно клаузата забраняваща делбата в завещание е нищожна поради противоречие със закона,

като е без значение дали тази клауза забранява делбата временно или завинаги. Отбелязано е, че в делбеното производство всеки от съделителите притежава двойно качество – на ищец по отношение на своето право на делба, и на ответник – спрямо правото на делба на останалите съделители. Спомената е допустимостта на обезпечение на иск за делба. Очертано е, че производството по съдебна делба се развива в две фази.

Глава първа

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА И ОБРАЗУВАНЕ НА ПРОИЗВОДСТВОТО ЗА ДЕЛБА

§ 1. Обща характеристика и условия за допустимост

1. Обща характеристика на производството по допускане на съдебната делба

В съдържанието на първа глава е направен кратък анализ на правната уредба на производството по допускане на съдебна делба, съдържаща се в ГПК, като е проследено развитието ѝ - от първоначалната уредба на делбата като охранително производство в Закона за гражданската регистрация от 1981 г. до исково производство в Закона за гражданската регистрация от 1930 г., ГПК от 1952 г. и ГПК от 2007 г.

Извършена е съпоставка на приликите и разликите на съдебната делба с производството по чл. 32, ал. 2 ЗС, имащо характер на спорна съдебна администрация, с оглед на приетото в ТР № 13/10.04.2013 г. на ВКС по т.д. № 13/2012 г., ОСГК, че както в съдебната делба, така и в производството по чл. 32, ал. 2 ЗС „съдът във всички случаи изследва дали е налице съсобственост между страните и какви са квотите им в съсобствеността“. Независимо от приликите е изяснено, че поради основната същностна разлика, която се състои в това, че в делбата се разрешава спор за правото на делба, което обосновава наличието на СПН на решенията по допускане и извършване на делбата, която решението по иск по чл. 32, ал. 2 ЗС не притежава, производството за съдебна делба няма характер на спорна съдебна администрация.

2. Особенности в условията за допустимост

1. Подведомственост

Изследвани са въпроси относно подведомствеността и подсъдността на иска за съдебна делба, предвид спецификите на делбеното производство.

Анализирана е непоставяната досега в литературата процесуална възможност дело за делба да бъде разгледано и решено от несъдебен орган - арбитражен съд. При тълкуването на разпоредбата на чл. 19 ГПК е изведен правен извод, че забраната в нея засяга делбата на недвижими имоти. Въпреки непрецизността на чл. 19, ал. 1 ГПК, е налице неарбитражност на правен спор за делба на недвижими имоти, тъй като искът за допускане на делба съдържа искане за установяване на съсобственост /чл. 344, ал. 1 ГПК/. Тъй като забрана в чл. 19 ГПК не е налице по отношение на движимите вещи, е прието, че в някои случаи на делба на движими вещи е възможно решаването на спора да бъде възложено на арбитраж, но като се спазват редица ограничения – следва да е

налице делба само на движими вещи, а не на движими и недвижими, има ограничения при способите за извършване на делбата /не следва да съществува възможността за изнасяне на делбените движими вещи на публична продажба/. Изведен е извод, че при възлагане на разглеждане и решаване на спор относно делба на движими вещи на арбитражен съд, следва делбеното производство да протече в една фаза с оглед окончателността на арбитражното решение и неприложимостта на правилата на ГПК.

Във връзка с подведомствеността на делата за съдебна делба е направен критичен анализ на Тълкувателно постановление № 1/29.09.2016 г. на ВКС по т.д. № 1/2015 г., ОСГТК и ОСС на Първа и Втора колегия на ВАС, като е прието, че не следва решението на административен съд да е само недопустимо.

2. Подсъдност

Относно родовата подсъдност е анализирана разпоредбата на чл. 341, ал. 1 ГПК, която въвежда предметна подсъдност на делата за делба на районен съд, която е независима от цената на иска, защото е с оглед на предмета на делото, като е специална спрямо общите правила /чл. 103 и чл. 104 ГПК/. Разгледан е въпросът за евентуалното приложение на чл. 270, ал. 4 ГПК в случай, че окръжен съд постанови решение по делбено производство, като е прието, че посочената разпоредба следва да се прилага ограничително, при родова подсъдност, определена с оглед предмета на делото, както е при съдебната делба. Отделено е внимание на родовата подсъдност на исковете, с които се въвеждат преюдициални въпроси по чл. 343 ГПК в делбеното производство.

По отношение на въпросите на местната подсъдност на делата за делба е направено разграничение в зависимост от това дали предмет на делбата е наследствено имущество, или съсобственост, възникнала на друго основание. Анализирани за хипотезите при делба на имоти, намиращи се в различни съдебни райони, включително в чужбина. В краткост са маркирани въпросите на делба на съсобственост с международен елемент, като са разграничени различните хипотези и приложими Регламенти в зависимост от основанието за възникване на съсобствеността.

Разгледана е типичната възможност предмет на делба да бъдат имоти, част от които са получени от съделителите по силата на наследствено правоприемство, а друга – на друго основание, поради което е налице смесена съсобственост, вкл. когато предмет на делбата е само един имот. Тъй като не е налице специално правило, определящо местната подсъдност в този случай, е заета позиция, че нейното определяне следва да зависи от качеството на ищеца и в зависимост от правопораждащия съсобствеността юридически факт, посочен в исквата молба. Посочена е невъзможността за промяна на местната подсъдност на делата за делба с договор между съсобствениците.

3. Страни

По отношение на страните в делбеното производство е изведено, че поначало важат общите правила, регламентиращи правоспособността и дееспособността на

лицата. Внимание е обърнато на анализа на фикцията, уредена в чл. 2, ал. 1, б. „а“ ЗН, с оглед обстоятелството, че наличието на заченато дете на наследодателя не променя изискването страни в делото за делба да бъдат всички участници в имуществената общност /чл. 75, ал. 2 ЗН/. Изведена е необходимост на спиране на делбеното производство, тъй като съществува пречка за развитието на делото – не е ясен кръгът на съсобствениците, тъй като заченатият притежава качеството „наследник“, но това негово качество е поставено в зависимост от събдването на условие - да е роден способен да живее. В тази връзка е направен критичен анализ на разпоредбата на чл. 27, ал. 1 ГПК и ТР № 1/09.07.2019 г. на ВКС по т.д. № 1/2017 г., ОСГТК недостатъчно отчитащи необходимостта от събждане на условието, заложено в чл. 2, ал. 1, б. „а“ ЗН.

Относно дееспособността на лицата е посочена необходимостта от назначаване на особен представител на недееспособните и ограничено дееспособните лица, тъй като при участие в делбата на техния законен представител/попечител би било налице противоречие в техните интереси по смисъла на чл. 29, ал. 4 ГПК. Изяснено е участието на едноличния търговец, търговските дружества, Държавата и общините като страни в делбеното производство.

Внимание е отделено на правосубектността на Българската православна църква.

Изведен е извод, че при образуване на делбения процес страните съвпадат със субектите на очертаното в исковата молба спорно материално правоотношение и поради това в производството по делба легитимирани да участват са лицата, които твърдят, че са съсобственици в имуществена общност. Процесуалното качество ищец или ответник няма значение за участника в съсобствеността, а е важно в процеса да бъдат призовани всички лица, за които има данни, че са участници в имуществената общност, тъй като те са задължителни другари. Анализирана е възможността кредитор на съсобственик да предяви иск за делба по реда на чл. 134 ЗЗД.

По-общ извод е изведен, че поради специфичното изискване в производството да бъдат конституирани всички участници в съсобствеността, при образуване на производството за съдебна делба не е допустимо наличието на процесуална субституция. Ищецът следва да въведе твърдение в исковата молба, че е съсобственик, както и че посочените ответници също са съсобственици. Процесуалната субституция може да се появи в хода на делото за делба при прехвърляне на спорното право.

4. Имуществени права подлежащи на делба

В изложението по тази точка са изведени общи правила относно делбата на вещи и вещни права, като е направено разграничение между допустимост и основателност на иска за делба в зависимост от твърденията на ищеца в исковата молба за съществуването, респ. несъществуването на вещта предмет на делбата. Акцентирано е върху изискването до делба да бъдат допускани само годни, реално съществуващи и обособени вещи. Отбелязан е признакът „възможност вещта да се търгува“, намерил отражение в практиката на Съда на ЕС. Разгледани са някои типични хипотези – делба

на незаконни строежи, вкл. незаконно построени жилища, на сграда в груб строеж, застроени недвижими имоти, таван и подпокривно пространство, спортен комплекс. Обърнато е внимание на делбата на някои вещни права по арг. от чл. 111 ЗС – право на строеж, право на пристрояване и надстройкаване, като е посочено, че само ако строежът не е завършен до фаза „груб строеж“, предмет на делба е правото на суперфиция.

Разгледана е невъзможността за делба на право на ползване, като е направено разграничение от разпределение на право на ползване по реда на чл. 32, ал. 2 ЗС и е посочена възможността за делба на право на ползване по реда на отменени правни норми - ПМС № 76/77 г. и ПМС № 11/82 г. Посочено е, че сервитутните права също не подлежат на делба.

Детайлно е анализирана делбата на движими вещи относно възможността, респ. невъзможността да бъде допусната и извършена делба на различните видове енергии /електрическа, топлинна/, газове и течности, като е изведен общ извод, че възможността за делба на тези особени движими вещи зависи от тяхното обособяване в определен обем.

Разграничени са три хипотези на недопустимост на делба, свързани с правата, чиято делба се иска: 1/ недопустимост на иска за делба – производството се прекратява; 2/ недопустимост на делбата поради естеството или предназначението на вещта или поради разпореждане на закона – искът се отхвърля, и 3/ недопустимост на извършване на делбата – делбата се допуска, но са налице ограничения относно способите за извършването ѝ. В приложното поле на първата хипотеза е разгледана невъзможността за делба на пари, облигации, авторски права, права върху търговски марки, членствени права в ЖСК. Обърнато е внимание на спорния въпрос относно делба на акции, като са анализирани различните становища по въпроса, вкл. най-актуалната съдебна практика. Относно втората хипотеза е разгледана невъзможността за делба на различни видове насаждения, идеални части от вещи или вещни права. Разграничена е недопустимостта на делба на идеални части от вещ и разпоредбата на чл. 345 ГПК. За изясняване на третата хипотеза е анализирана разпоредбата на чл. 19 ЗУТ, посочена е невъзможността за делба на вещи в режим на СИО.

§ 2. Предявяване на иска за делба

1. Искова молба

В началото на изложението е обърнато внимание на новата разпоредба на чл. 125 ГПК и необходимостта от нейното корективно тълкуване. Разгледан е случаят на предявен иск за делба срещу няколко ответници, един от които е починал преди предявяване на иска за делба в контекста на ТР № 1/09.07.2019 г. на ВКС по т.д. № 1/2017 г., ОСГТК/.

В поредност са разгледани изискванията за редовност на исковата молба за делба, като за някои формални изисквания /посочване на съда или ответниците/ не са налице сериозни отклонения от правилата на общия исков процес, но предвид

обстоятелството, че съсобствениците са задължителни другари в производството за делба е отчетена необходимостта от осигуряване на участие на всеки един от тях. В тази връзка са посочени възможностите за процедиране при невъзможност на ищеца да посочи имена или адреси на ответници независимо от положените усилия, вкл. при пълна неизвестност на ответник – липсва на данни за него и невъзможност да бъде открит.

Изследван е детайлно спорният в теорията и практиката въпрос дали неспазването на изискването за представяне на удостоверение за наследници /чл. 341, ал. 1, т. 1 ГПК/ има значение за редовността на исковата молба за делба.

Разгледани са становищата в теорията и практиката относно проявлението на служебното задължение на съда да следи за правилното конституиране на страните в делбения процес и по-конкретно дали съдът има правомощие служебно да конституира страните в делбата, или следва да се използва институтът на оставяне на исковата молба без движение. Заета е позиция, че ако по делото не участват всички задължителни другари, в рамките на правомощията си по чл. 7, ал. 1 ГПК, съдът следва да даде указания на ищеца и, ако искът не бъде предявен спрямо неучастващия задължителен другар – да прекрати делото. Направен е извод, че е налице противоречие между служебното и диспозитивното начало в гражданския процес относно процесуалния способ за правилно конституиране на страните в производството по делба, като независимо коя от двете възможности би била предпочетена, разглежданата хипотеза е пример за превес на служебното над диспозитивното начало в гражданския процес поради особеностите на делбеното производство.

По отношение на цената на иска за делба е посочено, че този иск е оценяем, но не е необходимо посочване на цена на иска в исковата молба за делба. В тази връзка е отбелязано, че следва да се отчита отложеното определяне на цената на иск за делба, липсата на зависимост между цената на иска и определянето на родовата подсъдност на делата за делба и е направен критичен анализ на актуална съдебна практика сочеща, че искът за делба е неоценяем.

Изяснени са изискванията към исковата молба за делба относно посочване на основанията за възникване на съсобствеността, тъй като съдът се произнася по допускане на делбата само въз основа на предявеното основание. Акцентирано е върху задължението на ищеца да посочи в исковата молба своето придобивно основание и е разгледан въпроса дали ищецът следва да сочи придобивните основания на ответниците. Изведен е извод, че соченото от ищеца основание за възникване на съсобствеността изначално следва да е достатъчно за допускане на делба само на това основание, особено когато ответниците не въведат други основания. Направено е разграничение по отношение на предмета на иска за делба и предмета на делото за делба от гл. точка на сочените от страните основания за възникване на съсобственост.

Анализирано е липсата на изискване към ищеца в исковата молба да сочи квотите на съсобствениците, при които желае да бъде допусната делбата, тъй като определянето на квотите представлява правен извод и задължението за установяването му тежи на съда. Отбелязано е, че все, пак когато страните сочат квоти неотговарящи на заявено придобивно основание, следва да направят уточнения, защото когато се претендира делба при определени квоти следва да се уточни тяхната връзка с основанието /особено, когато несъответствието е очевидно/.

Подробно са изследвани въпросите относно индивидуализацията на имуществото предмет на делбата, тъй като то следва да намери отражение и в съдебното решение по чл. 344, ал. 1 ГПК. Посочени са основните индивидуализиращи белези при недвижимите имоти, значението на кадастралните карти и регистри за индивидуализацията на имотите. По отношение на движимите вещи, вкл. животните, предвид тяхното разнообразие, е направен опит за обобщение на някои техни типични белези, позволяващи индивидуализация.

Разгледани са някои хипотези на неспазване на изискването исковата молба да носи подпис на ищеца, вкл. моментът на подписване на пълномощно за предявяване на иска за делба и подаването на исковата молба.

Отчетено е, че при предявяване на иска за делба не се събират държавни такси, като подробно е анализирано приложението на разпоредбата на чл. 83, ал. 2 ГПК. Разгледани са изискванията към приложенията на исковата молба за делба – напр. липсата на изискване за представяне на скици на недвижимите имоти.

При анализа на реда за отстраняване на нередовностите на исковата молба за делба е направен извод, че няма процесуална пречка нередовностите да бъдат отстранени и от ответниците и техните процесуални действия в тази връзка следва да бъдат зачетени. Взето е отношение по въпроса дали разпореждането за оставяне на исковата молба без движение следва да бъде изпращано на ответниците, като е зета позиция, че това следва да зависи от тяхната процесуална позиция.

2. Вписване на искова молба за делба

В изложението накратко е изяснено понятието вписване, респективно вписване на искова молба. Проследено е историческото развитие на правната уредба на вписването на исковите молби за делба и се прави изложение на съвременната правна уредба. Отбелязано е развитието и на съдебната практика по въпроса за вписването на исковите молби за делба вследствие на законовите промени от 2000 г. Анализирано е несъвършенството на редакцията на чл. 112, б. „з“ във вр. с б. „а“ ЗС, налагащо корективно тълкуване на посочената разпоредба, аргументи за което се намират и в ТР № 3/19.07.2010 г. на ВКС по т.д. № 3/2009 г., ОСГК. В тази връзка е направен анализ на приетото в ТР № 4/06.11.2017 г. на ВКС по т. д. № 4/2015 г., ОСГК и е обоснована неговата неприложимост при вписването на исковите молби за делба. Критикувано е ТР № 3/19.07.2010 г. на ВКС по т.д. № 3/2009 г., ОСГК и са разгледани някои хипотези

на установена липса на вписване на исковата молба за делба в течение на производството по допускане на делбата, вкл. когато това е било разкрито във втора фаза на делбата. Изяснени са въпросите дали се дължи държавна такса за вписване на исковата молба за делба и е анализирана т.6 на ТР № 7/25.04.2013г. на ВКС по т.д. № 7/2012г. на ОСГТК. Предложена е методика за поредност на даване на указания на ищеца съобразно обстоятелството, че изискването за вписване на искова молба за делба следва решаването на въпросите свързани с нейната редовност. Даден е положителен отговор на въпроса дали ответниците имат процесуалната възможност да впишат исковата молба за делба, като е отречено правото на съда служебно да постанови вписване. Отбелязано е разграничението за изискването за представяне на скица на делбените имоти, което важи при вписване на исковата молба, но не е изискване за редовността на исковата молба. Анализирана е празнотата в правната уредба относно вписването на отговор на искова молба за делба, съдържащ молба по чл. 341, ал. 2 ГПК, като е изведен извод, че в тези случаи следва да се допусне вписване на отговора на исковата молба, инкорпориращ насрещен иск за делба на друг имот. В тази хипотеза е прието, че самият отговор на исковата молба следва да отговаря на всички изисквания за вписването, които се отнасят и до исковите молби.

3. Правни последици от предявяването на иска за делба

Разгледани са процесуалноправни и материалноправни последици от предявяване на иска за делба.

Анализирани са някои хипотези на обективен и субективен идентитет между две делбени производства. Акцентирано е по отношение на субективния идентитет, че съсобствениците са задължителни другари, тяхното участие в процеса е условие за неговата допустимост и делбата, извършена без участието на съсобственик, е нищожна /чл. 75, ал. 2 ЗН/, което означава, че за наличието на субективен идентитет е необходимо пълно съвпадение на всички участващи съделители. Относно обективния идентитет е посочено, че неговото наличие зависи и от евентуално наведени други основания за наличие на съсобственост от ответниците.

По отношение на материалноправните последици е направен анализ по дискуссионния въпрос представлява ли предявяването на иск за делба мълчаливо приемане на наследството. Разгледани са хипотези, когато ищецът приема наследството, вкл. когато същият е недееспособно лице. За ответника е отчетена неговата процесуална позиция, от която зависи отговора на поставения въпрос. Предлага се използване на разпоредбата на чл. 51 ЗН при случаи, когато позицията на ответника остава неясна. Относно прекъсването на давността са разгледани някои хипотези с оглед обстоятелството, че във фазата по допускане на делбата ще бъде установено правото на собственост на всяко лице върху имотите, чиято делба се иска и частта на всеки от тях. Отново при ответниците е отбелязана зависимостта на изводите за прекъсната давност от тяхната позиция по иска за делба. Разгледан е въпросът дали е

налице зависимост от предявяване на иска за делба и давността относно преюдициални правоотношения или облигационни претенции по сметки. Посочена е функцията на покана по чл. 31, ал. 2 ЗС на предявяването на иска за делба.

§ 3. Отговор на исковата молба

1. Отговор на искова молба

Направен е кратък исторически преглед на института на отговора на исковата молба в гражданскопроцесуалното ни законодателство – ЗГС от 1981 г. и от 1930 г. Обоснована е формалната приложимост на института на отговора на исковата молба в производството по допускане на съдебна делба по сега действащия ГПК, въпреки липсата на изрично правило /вж. чл. 312, ал. 1 ГПК/. Разгледани са както процесуалната, така и материалноправната защита на ответника по предявен срещу него иск за делба.

2. Обхват на предварителната писмена подготовка в производството по допускане на съдебна делба

Изяснен е обхватът на предварителната писмена подготовка на дело за делба. Детайлно е разгледано съотношението между разпоредбите на чл. 133 ГПК и чл. 342 ГПК, имащо ключово значение за момента, в който ответникът по делото следва да въведе своите възражения срещу иска за делба. Анализирана е противоречивата съдебна практика на ВКС по този въпрос, като е подкрепено като съответстващо на ГПК разбирането, че разпоредбата на чл. 342 ГПК представлява специално правило спрямо общото по чл. 133 ГПК. Посочено е по кои въпроси, невключени в обхвата на чл. 342 ГПК, чл. 133 ГПК намира, макар и ограничено, приложение. Изведен е извод, че подготовката на делбеното дело протича в първото съдебно заседание /за разлика от общия исков процес/, тъй като срокът за отговор на исковата молба е преклузивен само относно процесуалните възражения на ответниците - релевиране на относителни процесуални предпоставки. Обърнато е внимание на момента на въвеждане на възражения на ответника, че е придобил делбеното имущество на основание придобивна давност, като е обоснована неприложимостта на т. 4 от ТР № 1/09.12.2013 г. на ВКС по т. д. № 1/2013 г., ОСГТК в случая. Направена е кратка характеристика на възраженията на ответника, попадащи в обхвата на чл. 342 ГПК от гл. точка на техния обхват и поредност. Изяснен е крайният момент за предявяване на инцидентни установителни и насрещни икове в делбеното производство и е обсъден въпросът дали се прилага преклузията на чл. 133 ГПК, в какъвто смисъл има постановени съдебни актове на окръжни съдилища. При възприетото становище за специалност на чл. 342 ГПК спрямо чл. 133 ГПК е посочено, че не е необходимо ответникът по иск за делба да подава отговор на исковата молба под страх от преклузия на възражения по същество, тъй като нормата на чл. 342 ГПК обхваща всички въпроси, които се решават в първа фаза на делбата. По отношение на оспорването на истинността на представени с исковата молба документи е изяснено, че не намират приложение чл. 133 ГПК и чл.

193, ал. 1 ГПК, вкл. т. 1 на ТР№ 5/14.11.2012 г. на ВКС по т.д. № 5/2012 г., ОСГТК, тъй като чл. 343 ГПК изрично сочи, че в делбата се разглеждат оспорвания на писмени доказателства, а чл. 342 ГПК изключва чл. 133 ГПК и чл. 193, ал. 1 ГПК. Даден е положителен отговор на въпроса дали с отговора на исковата молба е възможно да бъдат включени допълнителни имоти в делбената маса. Обоснована е неприложимостта на института оставяне без движение спрямо отговора на исковата молба поради липсата на изрична правна уредба в тази връзка, а при неясен отговор следва да се използват възможностите по чл. 101, ал. 1 ГПК.

Глава втора

РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ДЕЛОТО

§ 4. Особени съдопроизводствени правила

1. Подготовка на делото

В дисертацията са изследвани въпроси по изготвяне на доклад в първоинстанционното производство по допускане на делбата, тъй като докладът заема централно място в исковия процес – очертава спорния предмет, служи за средство към постигане на желанието от страните съдебен резултат, въвежда преклузията на фактическите твърдения и доказателствените искания и планира процеса на бъдещото доказване. Маркиран е проблемът за служебното произнасяне на съда по нищожността на правните сделки в контекста на образуваното тълк. дело № 1/2020 г. по описа на ВКС.

Анализирани са определенията по чл. 140, ал. 1 ГПК /същност, оттегляемост, обжалваемост/ и процесуалната възможност на съда да изготви проектодоклад по делото. Изведен е извод, че в производството по допускане на съдебната делба изготвянето на проектодоклад не е допустимо поради правилото на чл. 342 ГПК - тъй като подготовката на делото е в първото открито заседание, в което страните са длъжни да въведат своите искания, възражения и фактите, на които те се основават. В делбеното производство не е налице задължителна, а възможна предварителна писмена подготовка на делото, като изясняване на позициите на страните се извършва в първото съдебно заседание. Допълнителен аргумент е разпоредбата на чл. 341, ал. 2 ГПК. В тази връзка е обосновава възможност *de lege ferenda* за отмяна на разпоредбата на чл. 341, ал. 2 ГПК, в случай, че се запази възможността за ответниците в делбеното производство да подадат отговор на исковата молба, т.е. възможностите по чл. 131, ал. 1 ГПК и чл. 341, ал. 2 ГПК следва да се разглеждат като алтернативни.

При провеждане на първото съдебно заседание по допускане на делбата е обърнато внимание на необходимостта от поставяне на въпроси на съделителите по фактическите твърдения на другата страна, по направени от нея оспорвания и възражения, въз основа на което да бъде разпределена доказателствената тежест, защото делба може да бъде допусната и на основание сочено от ответника. Въпреки, че ищецът следва да установи наличието на съсобственост и в този смисъл нему лежи

доказателствената тежест, не съществува пречка съдът да формира извод за наличие на съсобственост на сочено от ответника основание, тъй като неговото право да установи наличието на съсобственост и да иска прекратяването ѝ е равно по съдържание и интензитет с правото на ищеца.

При обсъждане на изискванията за изготвяне на доклада по делото е разграничено неговото задължително и незадължително съдържание, тъй като различните елементи на доклада имат различно значение. В задължителното съдържание на доклада са отнесени чл. 146, ал. 1, т. 1 ГПК – обстоятелствата, от които произтичат претендирани права и възражения, чл. 146, ал. 1, т. 2 ГПК – правна квалификация, и чл. 146, ал. 1, т. 5 ГПК – разпределение на доказателствена тежест за подлежащи на доказване факти, като всеки елемент е анализиран. Разгледани са различните позиции на ответника по иска за делба от гл. точка на разпределението на доказателствената тежест за него, вкл. когато той също желае делба. Изяснена е хипотезата на разпределяне на доказателствената тежест при делба на движими вещи. Посочени са типични грешки допускани при докладване на делото, вкл. разпределяне на доказателствена тежест за установяване на размера на квотите на съсобствениците и тяхното отражение на правилността на съдебното решение. Обърнато е внимание на разпоредбата на чл. 146, ал. 2 ГПК и са разгледани хипотези на нейното правилно прилагане. Изяснен е правният режим на определение по приемане на доклада. Посочено е кога и при изпълнението на какви процесуални условия настъпва преклузията по чл. 147 ГПК и значението на становищата на страните по доклада в тази връзка. Направено е сравнение на разпоредбите на чл. 146, ал. 3 ГПК и чл. 342 ГПК по въпросите за настъпване на преклузията за сочене на факти и възражения, като е изведен извод, че чл. 342 ГПК е специален спрямо чл. 146, ал. 3 ГПК. Подробно са разгледани различните усложнения, които настъпват при докладване на преюдициалните правни спорове /чл. 343 ГПК/ в зависимост както от момента, така и от процесуалния способ /иск или възражение/ за тяхното въвеждане. Обърнато е специално внимание на прилагането на разпоредбата на чл. 341, ал. 2 ГПК във връзка с доклада на съда. Разгледани са типичните хипотези на доклад и разпределение на доказателствената тежест по преюдициални правни спорове по чл. 30 ЗН и чл. 76 ЗН.

2. Доказване и доказателствени средства

В изложението на посочената точка са анализирани въпросите на доказването и доказателствените средства, чрез които ще бъде осъществено то, които представляват централен въпрос в производството по допускане на делба /а и във всяко друго съдебно производство/. Посочени са случаи на засиленото служебно начало при доказването в производството по допускане на делбата и е направен разбор на материалните предпоставки, които следва да бъдат установени в процеса на доказване, за да бъде уважен иск за делба, т.е. обобщен е предметът на доказване в делбеното производство. Изяснено е, че неподаване на отговор от страна на ответниците и не взимане на

становище по предявения иск не освобождава ищеца от доказателствената тежест да установи правото си на делба. Обърнато е внимание на възможностите на ответника при доказване на основанието на иска за делба в зависимост от това дали то е въведено от ищеца, или от ответника.

Анализирана е разпоредбата на чл. 341, ал. 1, т. 1 и т. 2 ГПК, установяваща специални правила относно доказателствата при съдебната делба. Подробно са разяснени различните становища относно същността на удостоверение за наследници като официален документ, което е годно да даде отговор на въпроса между кои лица следва да бъде допусната съдебна делба. Изведен е извод за доказателствената стойност на удостоверението за наследници. Разгледана е процедурата по неговото издаване, вкл. обжалването на отказа за издаване. Изяснена е същността на оспорването на удостоверение за наследници, като са разграничени различните хипотези. Обърнато е внимание на разпоредбата на чл. 542 ГПК и нейната връзка с делбеното производство. Кратко е разгледана същността и процедурата по издаване на Европейско удостоверение за наследство. Анализирано е изискването за представяне на удостоверение или други доказателства за притежаваните от наследодателя имоти /изрично предвидено в чл. 341, ал. 1, т. 2 ГПК/. Уточнени са стандартите на доказване в зависимост от позицията на ответника по иска за делба. Направен е кратък анализ на останалите доказателствени средства, допустими в делбеното производство и тяхното значение за него – писмени доказателства, свидетелски показания, признания на страните, различните видове експертизи. Обърнато е специално внимание при доказването на преюдициалните спорове, въведени по реда на чл. 343 ГПК вр. чл. 342 ГПК основно във връзка с оспорването на двата вида завещания – саморъчно и нотариално. Обосновано е, че наличието на разпоредбата на чл. 342 ГПК изключва приложението на чл. 193 ГПК и ТР № 5/14.11.2012 г. на ВКС по т.д. № 5/2012 г., ОСГТК относно процесуалните срокове за оспорване на завещанието. Разгледана е хипотезата, когато поради приемство в процеса /чл. 227 ГПК/ ищецът и ответникът едновременно се ползват от завещанието и как се разпределя доказателствената тежест при оспорване на завещание в този случай. Изяснени са някои специфични правила на доказването при делба на прекратена съпругеска имуществена общност.

§ 5. *Спорове по преюдициални въпроси*

1. *Обща постановка*

В тази част на дисертацията са разгледани въпросите по въвеждането на преюдициалните правни спорове в делбеното производство. Посочено е, че в делбеното производство като особено исково производство в чл. 342-343 ГПК законът въвежда изключение от забраната на чл. 210, ал. 1 ГПК, очертавайки споровете, чието решаване допуска в рамките на делбата. Изведен е извод, че допустимостта на съединяване на искове с иска за делба, е обусловена от крайната цел на производството - ликвидиране на състоянието на съсобственост. Изяснено е, че изброяването в чл. 343 ГПК не е

изчерпателно, но за допустимост на преюдициален въпрос в делбено производство следва да се прецени дали неговия отговор би внесъл промяна в обхвата на делбеното имущество, броя на съделителите и обема на правата. Подробно е анализирано приложението на разпоредбата на чл. 341, ал. 2 ГПК – включване на нови имоти в делбата. Заета е позиция, че от тази процесуална възможност следва да може да се ползва и ищецът в делбеното производство, обоснована с принципа, че по възможност всеки съсобственик трябва да получи реален дял от имуществото предмет на делбата. Обърнато е внимание на това, че включването на други имоти по реда на чл. 341, ал. 2 ГПК е приложимо не само за имоти, съставляващи част от наследствената маса, останала след смъртта на общ на страните наследодател, а няма пречка по реда и при условията на посочената разпоредба в едно делбено производство да се комбинират две /и повече/ наследства, когато страните са едни и същи.

Разгледана е същността и правния режим на определението за приемане или отказ за включването на нови имоти в делбата, като е посочено, че задължително съдът следва да постанови такова определение независимо от това дали уважава, или не искането. Изяснени са двете взаимноизключващи се тези за по въпроса за обжалваемостта на посоченото определение, когато се отказва включването на допълнителни имоти в делбената маса, като е подкрепено становището за допустимост на неговото обжалване с частна жалба. Отговорено е положително на въпроса дали е допустимо в производство по съдебна делба по реда на чл. 341, ал. 2 ГПК да се включат и други сънаследствени имоти, които наследодателят е притежавал в съсобственост с трети лица. Посочено е, че чл. 341, ал. 2 ГПК следва да бъде прилаган при делба на съсобственост, възникнала и от друго основание, а не само от наследствено правоприемство. Изведен е извод, че молбата по чл. 341, ал. 2 ГПК се доближава до насрещен иск за делба, без за него да важат всички правила за насрещните искове.

При анализа на разпоредбата на чл. 343 ГПК е посочено, че разглеждането на въпросите изброени в нея не преодолява правилата за родова подсъдност като типични примери за това са оспорванията на произход и осиновяване. Изяснено е съотношението между споровете за произход и осиновяване, въведени в делбеното производство, и правилата на Семейния кодекс, вкл. дали е допустимо да се установява произход по реда на чл. 343 ГПК. Анализирано е дали въпросите разрешени с решение по чл. 546 ГПК обвързват съда в делбеното производство. Подробно е обърнато внимание на спорния въпрос - дали преюдициалните въпроси /чл. 343 вр. чл. 342 ГПК/, незаявиени в първо заседание на съдебната делба, могат да се предявят в друг процес след това, или пропускането на срока преклудира тази възможност, като част от общия проблем дали процесуалната преклузия притежава извънпроцесуален ефект. В тази връзка са посочени двете последователни възможности на ответника в делбеното производство за въвеждане на преюдициални въпроси, а именно: 1/ с отговора на исковата молба, и 2/ в първото съдебно заседание по делото, и тези на ищеца: 1/ с

исквата молба, и 2/ в първото съдебно заседание по делото. При тази двойна гарантираност на правата на всяка страна в делбата е прието, че не е оправдано даването на трета възможност за заявяване на преюдициален въпрос в друг процес след пропускане на посочените две възможности.

Разгледани са накратко някои конститутивни искове /вкл. един установителен иск/, чието предявяване в делбеното производство не е допустимо поради наличието на трайно приетото в правната теория и съдебната практика, че не е допустимо съединяване на конститутивни искове /както и предявяването на възражения/ с иск за делба, когато с тяхното уважаване се създава съсобственост, или се изменят законните части на съделителите, освен посочените в чл. 343 ГПК.

2. Обективно съединяване

Подробно в дисертацията са разгледани различните хипотези на обективно съединяване на искове в първата фаза на делбата. Взето е отношение по спорния въпрос за допустимостта на възражения за нищожност на договори, въведени от съделител, когато се оспорва придобивно основание /сделка/ на друг съделител. Анализирани са установителният иск по чл. 75, ал. 2 ЗН, като са коментирани становищата по въпроса дали при предявяване на нищожността на предходна делба е достатъчно да е постановено решение по допускане на делбата, или е необходимо да е налице влязло в сила решение и във втора фаза на делбата. Заета е позицията, че не следва да се изчаква извършването на една вероятно нищожна делба и влязлото в сила решение по извършване на делбата не е процесуална предпоставка за допустимост на иск по чл. 75, ал. 2 ЗН. Кратко са анализирани исковете по чл. 40 ЗЗД, чл. 42 ЗЗД, чл. 23 СК, чл. 52, ал. 4 ЗКИР. Обърнато е по-специално внимание на конститутивния иск по чл. 30 ЗН, явяващ се изключение от общото правило, че в делбеното производство не е допустимо да се разглеждат конститутивни искове. Анализирани са правната същност на правото по чл. 30 ЗН и са разгледани различните възможности за предявяване на искането по чл. 30 ЗН. Коментирани са въпросите по процесуалната легитимация и оценяемостта на иска по чл. 30 ЗН. Посочено е, че, за разлика от иска за делба, искането по чл. 30 ЗН е възможно да бъде погасено по давност, вкл. от кой момент тече давността. Разгледано е изискването за приемане на наследството по опис като материална предпоставка за реализиране на правото да се иска възстановяване на запазена част от наследството спрямо заветник или надарен, който не е призван към наследяване. Детайлно е анализирано съотношението между исковете по чл. 30 ЗН и конститутивния отменителен иск по чл. 37 ЗН. Разгледана е хипотезата при невъзможност, въпреки уважено искане по чл. 30 ЗН, имотът да се върне в наследството – в този случай се присъжда парично уравнение. Разгледан е и друг типичен иск, предявяван в делбеното производство – чл. 76 ЗН. Анализирани са целта на разпоредбата на чл. 76 ЗН и нейния обхват - иск или възражение по чл. 76 ЗН може да се предяви по отношение на имот, съсобствеността върху който произтича единствено

от наследяване. Посочени са изключенията от чл. 76 ЗН, а именно когато наследството съставлява и се изчерпва само с една вещ /предмет, имот/, актът на разпореждане с ид. част, съответстваща на наследствения дял, съставлява акт на разпореждане с наследството - чл. 212 ЗЗД, и, ако всички сънаследници са се разпоредили с наследствените си части от вещта, или разпореждането е извършено помежду им. Изяснен е характерът на недействителността по чл. 76 ЗН и процесуалната легитимация на страните по него. Разгледани са исковете за недействителност на завещание – чл. 42 ЗН и чл. 43 ЗН. Обърнато е внимание на искането по чл. 12, ал. 1 ЗН. Изяснен е интересният въпрос дали при предявен иск за делба и направено възражение в него, че ответникът е изключителен собственик на имота /възражение по чл. 342, предл. трето ГПК/, е допустимо предявяване на установителен иск за собственост по чл. 124, ал. 1 ГПК от ответника против ищеца по делбения иск. Заета е позиция, че това е допустимо, тъй като влязло в сила решение, с което е уважен иск за собственост, формира СПН по въпроса дали ищецът е собственик на вещта, докато влязло в сила решение, с което е отхвърлен иск за делба, формира СПН за липса на съсобственост между страните по делото, а не дали страната, направила възражението, е собственик. Разгледано е съотношението между отрицателен установителен иск за собственост и иск за делба. Обърнато е внимание на разглеждането на възражения в делбата относно приемане и отказ от наследство.

§ 6. Други усложнения в делбеното производство

1. Оттегляне, отказ, изменение на иска за делба. Съдебна спогодба

На първо място са разгледани проблемите, които поставят оттеглянето и отказа от иск за делба като процесуални действия на ищеца, които десезират съда от разглеждането на правния спор. Посочено е, че въпреки двойното качество на страните в делбата, оттегляне на иска за делба може да бъде предприето само от ищеца. Изведен е извод, че независимо от етапа на образуваното производство по допускане на съдебна делба съгласие на останалите съсобственици за прекратяване на производството при оттеглен от ищеца иск за делба всякога е необходимо. Общата разпоредба на чл. 232 ГПК относно изискването за даване на съгласие от страна на ответника, само когато оттеглянето на иска е предприето след първото по делото заседание не се прилага в делбеното производство. Това не зависи от позицията на ответника по иска за делба – дали желае нейното допускане, или не. Посочено е, че съгласие на ответниците с оттегляне на иска няма, когато те „мълчат“. Кратко е анализирана хипотезата дали е възможно оттегляне на иска за делба, когато производството се намира във втора фаза. По отношение на отказа от иск за делба са разгледани различните неточности в мотивировката на правилния извод, че отказ от иск за делба не е допустим. Проведено е разграничение между отказа от иск за делба и отказа от право на дял в общността /напр. ответникът е представил завещание в своя полза, и ищецът се отказва от твърдението

си, че разполага с права по отношение на делбения имот/. Сравнени са оттеглянето и отказа от иск за делба.

Относно изменението на иска за делба е анализирана приложимостта на т. 2В от ТР № 4/14.03.2016 г. на ВКС по т.д. № 4/2014 г., ОСГК в делбеното производство. Разгледани са случаите, когато до изменение на иска за делба се стига поради прибавяне на нови основания от ответниците. Изяснено е, че когато ищецът с допълнителна молба по чл. 341, ал. 2 ГПК поиска делба на друго имущество, като сочи друго основание за възникване на съсобственост по отношение на това имущество, тогава няма да е налице изменение на иска по чл. 214, ал. 1 ГПК. Анализирано е съотношението между изменение на иска и предявяване на молба по чл. 341, ал. 2 ГПК от ответниците в делбата. Прието е за недопустимо съдът да напътва страните в делбата към определено изменение на иска.

По отношение на съдебната спогодба в производството по допускане на делбата първо са разгледани някои по-обща положения при съдебната спогодба – дефиниция, ред за сключване, характер на съдебните определения. Анализиран е спорният в практиката въпрос дали подлежи на обжалване определение за отказ за одобряване на съдебна спогодба, като е прието становището, че обжалване с частна жалба е допустимо. По въпроса дали при обжалване на определението за прекратяване на производството е възможно да се навеждат доводи за нищожност на съдебната спогодба, е прието, че това е възможно, защото при нищожност на съдебна спогодба за делба всеки от съделителите запазва своето право на иск за делба, произтичащо от самата съсобственост /чл. 34, ал. 1 ЗС/. Дори съдът да не е бил наясно с порока, обуславящ нищожност на съдебната спогодба при нейното утвърждаване, това е без значение, тъй като нищожността е изначална и съсобствеността не е прекратена. Детайлно е разгледана възможността за сключване на съдебна спогодба единствено по въпросите на първата фаза на съдебната делба, вкл. изискванията и ограниченията за сключване на спогодба от гл. точка на въпросите, които ще се решат с нейното сключване. Акцентирано е върху необходимостта при сключване на съдебна спогодба за първата фаза на делбата съдът да извършва служебна проверка за наличието на съсобственост между страните и при неустановяване на такава да откаже одобряването ѝ, без значение от становището на съделителите. Кратко е посочена възможността за сключване на съдебна спогодба относно преюдициалните правоотношения, въведени в делбата чрез иск. Изяснено е съотношението между сключване на извънсъдебна спогодба в делбеното производство и оттегляне на иска за делба. Критикувана е тезата на съдебната практика за възможност за предявяване на иск за унищожаване на съдебната спогодба в рамките на делбеното производство, тъй като предвид договорния характер на съдебната спогодба, нейното унищожаване е възможно посредством предявяване на конститутивен иск, който не може да бъде разгледан като

2. Прехвърляне на спорни права и приемство в делбения процес преюдициален въпрос по реда на чл. 343 ГПК.

Разгледани са хипотези на прехвърляне на идеални части от общата вещ в хода на делбеното производство и приложението на разпоредбата на чл. 226, ал. 3 ГПК. Анализирани са ТР № 3/19.12.2013 г. по т.д. № 3/2013 г. на ОСГК на ВКС /т.3/ в което е прието, че при извършено разпореждане със спорното право от съсобственик в полза на друго лице в хода на делбено производство във фазата по допускане на делбата, се прилага чл. 226 ГПК. Изведен е извод, че правната сила на всички сделки, прехвърлящи права в делбената съсобственост, следва да бъде зачетена в делбата, когато тези сделки са били сключени/реализирани преди предявяване на иска за делба и вписване на исковата молба.

Обобщени са трите типични хипотези - 1/ при прехвърляне на спорно право по време на делбен процес от съделител на трето лице, когато преценява дали всички съсобственици участват в делбата, съдът е длъжен да съобрази и действието на вписване на исковата молба с оглед на чл. 226, ал. 3 ГПК, 2/ когато исковата молба не е вписана, или спорното право е прехвърлено преди нейното вписване, чл. 226, ал. 3 ГПК няма да влезе в действие и решението, с което се допуска делба без участие на приобретателя, ще има за последица нищожност на делбата и 3/ при липса на задължение за вписване на исковата молба преди 2000 г., ще важи решението, дадено в ППВС 4/1964 г., и приобретателят ще встъпи само със съгласие на останалите страни, а ако не встъпи, ще бъде обвързан от решението.

Отбелязана е възможността приобретателят да встъпи в процеса по реда на чл. 225 ГПК. Изведени са изводи за необходимостта от участие на прехвърлителя и приобретателя в делбата в зависимост от това дали прехвърлянето на спорното право е направено преди или следва вписването на исковата молба за делба. Изяснена е възможността прехвърлител на наследствени права да направи искане по реда на чл. 30 ЗН и да участва в делбата в хипотезата, когато това право не е било изрично прехвърлено, вкл. ограниченията в тази връзка. Отново е акцентирано върху значението на вписването на исковата молба за делба в тази хипотеза. Маркирана е възможността за участие на прехвърлителя-наследник в делбата при отказ от някой от другите сънаследници, тъй като делът на отказалия се уголемява дяловете на останалите наследници. Напомнено е, че чл. 226 ГПК не се прилага при наличие на разпореждане между съсобствениците - страни в делбата, защото те не са трети лица. При договор сключен в хода на производството по допускане на делба, когато този договор е сключен между съделители, а не в полза на трето лице, това прехвърляне не попада в хипотезата на чл. 226 ГПК.

Изяснено е съотношението между разпоредбите на чл. 341, ал. 2 ГПК и чл. 226, ал. 3 ГПК, като е заета позиция, че релевантният момент за преценката кога е образувано производството, е не предявяване на първоначалния иск за делба, а момента

на подаване на молбата по чл. 341, ал. 2 ГПК по отношение на имотите, включени в делбата с тази молба.

Посочени са хипотези на настъпило правоприемство в хода на делбеното производство по реда на чл. 227 ГПК и значението на извършените процесуални действия.

Разгледана е хипотезата, когато след предявяване на иск за делба съсобственик прехвърля своите права в съсобствеността, но запазва право на ползване.

3. Участие на трети лица в делбеното производство

В изложението са обобщени някои случаи на участие на трети лица в производството по допускане на съдебна делба. Изведено е принципно положение, че при обсъждане на възможност за участие на подпомагаща страна в делбата следва да се има предвид дали делбеното производство с оглед особения негов предмет допуска подобно участие, или обратно – изключва го. Липсата на нарочни правила означава, че когато не се констатира противоречие с характера на специална правна уредба, участието на подпомагаща страна е допустимо. Посочено е ТР №3/2013г. на ВКС по т.д. №3/2013 г., съгласно което след влизане в сила на решението по допускане на делбата приобретателят участва чрез своя процесуален субституент /прехвърлителя/, ако не изрази воля да встъпи в процеса като подпомагаща страна или като главна страна по реда на чл. 225 ГПК. Изброени са някои хипотези на участие на подпомагаща страна в делбеното производство – притежател на ограничено вещно право на ползване, кредитор на наследник, собственик на терен /при делба единствено на сградата/.

Прието е, че в делбеното производство следва да бъде налице изключение от срока по чл. 219, ал. 1 ГПК по отношение на ответника, защото подготовката на делото в делбата се извършва в първо съдебно заседание. Разлика в процесуалните възможности на ищеца и ответника в делбеното производство да въведат в предмета на делото на преюдициални правни спорове не съществува, вкл. относно момента на преклудиране на тази възможности. Поради това не може да се приеме, че срокът на ответниците по иск за делба да привлекат трето лице помагач би бил същия като в общия исков процес – отговора на исковата молба. Изяснено е ограниченото приложение на т. 3Б от ТР № 4/14.03.2016 г. на ВКС по т.д. № 4/2014 г. на ОСГК относно праводателя в делбеното производство, като е разграничено в кои хипотези посоченото ТР намира приложение и в кои не /напр. не е възможно едновременно ищецът да твърди, че е изключителен собственик на имота и да иска неговата делба, тъй като това означава противоречие в исковата молба/. Обърнато е внимание на конкретни случаи на недопустимост на участие на подпомагаща страна в делбеното производство изведени от съдебната практика /напр. реш. № 28/07.03.2018 г. на ВКС по гр.д. № 1019/2017 г., I г.о., реш. № 567/22.02.1971 г. на ВС по гр.д. № 2931/70 г., I г.о./.

Разгледан е въпросът дали е възможно да участва в делбата като подпомагаща страна лице, притежаващо вещно право на ползване върху имота. Заета е позиция, че то не

може да встъпи като подпомагаща страна дори по аргумент, че при невъзможност за поставяне в равен дял при равни квоти идеални части от имота по отношение на всеки съсобственик, при евентуално изнасяне на публична продан на имота, той ще бъде обременен със запазеното право на ползване, тъй като делба на вещното право на ползване е недопустима. Делба ще бъде извършена между съсобствениците, а правото на ползване ще следва имота – дори в случаите когато бъде постановено изнасянето му на публична продан. Маркирани са въпроси по участие на подпомагаща страна при въвеждане на преюдициални правни спорове в делбеното производство.

Глава трета

РЕШЕНИЕ ПО ДОПУСКАНЕ НА ДЕЛБАТА

§ 7. Съдържание, видове и правни последици на решението

1. Изисквания към решението

Разгледано е съотношението между общата разпоредба на чл. 236 ГПК и специалната на чл. 344 ГПК относно решението по допускане на делбата. Изяснено е, че изискванията към решението по допускане на делбата по чл. 344 ГПК са важими единствено, когато делба се допуска изцяло или частично. В този случай решението следва да посочва между кои страни/лица се допуска делбата, за кои имоти и при какви квоти в съсобствеността /чл. 344, ал. 1, изр. 1 ГПК/. Задължително е отговорът в съдебното решение на въпросите по чл. 344, ал. 1 ГПК да е пълен и да се намира във връзка с петитума на исковата молба. Когато искът за делба се отхвърля, защото съдът констатира, че между страните /всички или част от тях/ не съществува съсобственост, няма произнасяне по въпросите в чл. 344, ал. 1 ГПК, а съображенията за отхвърляне на иска за делба ще намерят отражение в мотивите на решението. Разгледан е вариантът на „смесено“ решение – частично уважаване/отхвърляне на иска за делба.

В последователност са анализирани трите въпроса предвидени в чл. 344, ал. 1 ГПК, по които се произнася съдът в решението по допускане на делбата. Маркирани са някои типични проблеми, възникващи при индивидуализацията на съделителите. По отношение на произнасянето по квотите е посочено, че при определяне на квотите в дробни части винаги техният сбор следва да бъде единица, в противен случай е налице грешка при определяне на квотите. Изяснени са различните хипотези, вкл. вида порок на съдебното решение, възникващи при разминаване на размера на определение квоти с единица. Разгледан е въпросът за определяне на обща квота на съсобственици. Подробно е детайлизирано изискването за описание на делбеното имущество в решението по допускане на делбата, явяващо се естествено продължение на изискването за неговото описание в исковата молба. Посочено е, че при промяна на регулационния статут в хода на делото, делбата следва да се допусне по актуалния регулационен статут на имота. Обосновано е сериозното значение на описанието на делбеното имущество в решението по чл. 344, ал. 1 ГПК за втората фаза на делбата, тъй като от това зависи решаването на въпроса за начина на извършване на делбата.

Изясно е кои индивидуализиращи белези на недвижимите имоти следва да намерят място в диспозитива на решението по допускане на делбата и дали посочването на площта на имота има решаващо значение за неговата индивидуализация. Изведен е извод, че съдът не е обвързан от собствената си констатация в решението по допускане на делбата за точната квадратура на имота, защото квадратурата е допълващ белег, а индивидуализиране на имота може да се извърши по граници и регулационни белези и това е достатъчно за първа фаза, а точната квадратура може да бъде установена допълнително, когато във втора фаза на делбата вещо лице даде заключение. Анализирани са значението на разпоредбата на чл. 235, ал. 2 ГПК за индивидуализацията на имуществото предмет на делбата.

Отделено е специално внимание на изискването, когато се допуска делба на движими вещи съдът да се произнася по въпроса кой от съделителите ги държи и е посочена относимата съдебна практика по въпроса, дали неустановяването на това обстоятелство е основание за отхвърлянето на иска за тяхната делба. Заета е позиция, че действително чл. 344, ал. 1 изр. 2 ГПК съдържа изискване за посочване на това кой съделител държи движимите вещи предмет на делбата, но отхвърляне на иска за делба при неустановяване от ищеца на това обстоятелство е прекалена, особено когато е установено съществуване на движимите вещи и местоположението им към момента на възникване на съсобствеността или откриване на наследството. В тази връзка е изведен извод, че изискването на чл. 344, ал. 1, изр. 2 ГПК следва да се отнася до движимости, които не могат да бъдат индивидуализирани по друг начин, освен чрез фактическата власт върху тях. Разгледани са типични хипотези при делба на различни движими вещи – леки автомобили, кораби, газове и течности. Предложено е разпоредбата на чл. 344, ал. 1 изр. 2 ГПК да бъде преосмислена.

Посочено е, че съдът следва да посочи в диспозитива на решението юридическите факти, от които е възникнала съсобствеността, като са разгледани различните хипотези на посочване на основанията за възникване на съсобственост, вкл. когато са при условията на евентуалност или въведени от ответниците. Изяснено е съотношението на разпоредбата на чл. 345 ГПК и изискванията към диспозитива на съдебното решение по допускане на делбата. Заета е позиция, че в диспозитива на съдебното решение при уважен иск за допускане на делба следва да намери отражение отмяна на констативен нотариален акт по чл. 537, ал. 1 ГПК /когато ответникът по иска се е снабдил с констативен нотариален акт за собственост на целия имот/ независимо дали неговото оспорване в делбеното производство е било въведено с искане или възражение.

Относно въпроса дали в диспозитива на съдебното решение по допускане на делбата следва да намерят отражение становищата по преюдициалните спорове в делбата, когато същите са въведени чрез възражение, подробно е анализирана и критикувана съдебната практика, която приема необходимост от изричен диспозитив в

хипотезите на възражения по чл. 30, ал. 1 ЗН и чл. 76, ал. 1 ЗН /за второто възражение противоречива/.

Обърнато е детайлно внимание на въпроса кога реалната поделяемост на недвижим имот се изследва в първата фаза на делбата, въпреки, че по правило поделяемост на делбено имущество, вкл. недвижим имот, се изследва във втора фаза на делбата. Разгледани са различните хипотези на необходимост от установяване на възможност за разделяне на УПИ в първата фаза на делбата и анализирана процедурата по чл. 201 ЗУТ.

На следващо място е анализирана възможността за постановяването на нетипични решения по допускането на делбата, като е изведен извод, че в производството по допускане на делба е изключено постановяването както на решение при признание на иска, така и на неприсъствено решение.

2. Разноски

В тази точка са посочени някои по-общи въпроси за отговорността за разноски, вкл. нейния характер. Разгледано е съотношението между разпоредбите на чл. 355 ГПК и чл. 78 ГПК. Изведен е извод, че чл. 355 ГПК не важи при обжалване пред въззивна и касационна инстанция, където разпределението на разноските става по чл. 78 ГПК. Обобщено е, че чл. 355 ГПК се отнася до държавните такси, които в делбеното производство се дължат след извършване на делбата, както и до необходимите за извършването на делбата възнаграждения на вещи лица /за поделяемостта и действителната стойност на имотите/, но това специално правило не се отнася до задължението за заплащане на разноски за процесуално представителство от страната, в чиято вреда е изходът от спора във всяка една инстанция, за което важи чл. 78 ГПК. Обърнато е внимание, че по отношение на въпроса за размера на квотите в съсобствеността, предмет на решението за допускане на съдебна делба, произнасянето на съда е без значение за разноските. Разгледано е значението на двете фази относно момента на определяне на разноските в делбеното производство. Изяснено е до кой момент може да се направи искане по чл. 83, ал. 2 ГПК в делбения процес. Разгледано е приложението на чл. 355 ГПК при оттегляне на иска за делба. Обобщена е необходимостта от уточняване каква част от уговореното и платено възнаграждение е за защита по иска за делба и каква за останалите претенции или преюдициални правоотношения въведени в производството чрез иск независимо дали производството е във фазата по допускане или извършване на делбата. Обърнато е внимание на въпроса за разноските при обжалване на определение, постановено по реда на чл. 344, ал. 2 ГПК. Разгледан е въпроса дали разпоредбата на чл. 355 ГПК се прилага по отношение на участвалата в делбеното производство подпомагаща страна, като е направен извод, че при липсата на специално правило в глава 29 ГПК следва да се прилага общата норма на чл. 78, ал. 10 ГПК, което не е особено справедливо разрешение.

3. Въпроси на привременните мерки в делбата. Контрол на съдебното определение

Разгледано е несамостоятелното и факултативно производство по чл. 344, ал. 2 ГПК, което може да се развие само в рамките на делбата. Обърнато е внимание на неговата правна същност /спорна съдебна администрация/, приложно поле, компетентен съд за разглеждането му, правен интерес за образуването му и предпоставките за това. Разграничено е от производството по реда на чл. 32, ал. 2 ЗС. В тази връзка е изяснен и въпроса дали при наличие на съдебно решение по чл. 32, ал. 2 ЗС, постановено преди делбено производство, е допустимо ново искане по чл. 344, ал. 2 ГПК в хода на съдебната делба. Заета е позиция, че при липса на СПН на решението по чл. 32, ал. 2 ЗС, искане по чл. 344, ал. 2 ГПК е допустимо, както е допустимо да се образува нов процес по чл. 32, ал. 2 ЗС с искане за ново разпределение на ползването. Условие за допустимост на искането е съсобственикът да изложи твърдения за наличие на нови обстоятелства, несъобразени в решението по чл. 32, ал. 2 ЗС. Посочена е възможността за многократно предявяване на искане по чл. 344, ал. 2 ГПК при евентуално негово отхвърляне и възможността за отказ от искането по чл. 344, ал. 2 ГПК, за разлика от невъзможността за отказ от иска за делба. Анализирани са двете възможности за произнасяне по искането - да се извърши реално разпределение на ползването на делбеното имущество между съделителите съобразно правата им в съсобствеността, вкл. определянето за ползване на общ дял между двама или повече съсобственици или да се определят суми, които следва да бъдат заплащани между съделителите. Посочен е методът за определяне на сумите за обезщетение. Подробно са разгледани приликите и разликите между хипотезите на чл. 31, ал. 2 ЗС и чл. 344, ал. 2 ГПК, поради честото допускане на тяхното смесване, вкл. относно релевантния времеви период. Обърнато е внимание на съотношението между утвърдено от бракоразводен съд споразумение по реда на чл. 51 СК и възможността по чл. 344, ал. 2 ГПК.

Маркирани за различните моменти на произнасяне по искането по чл. 344, ал. 2 ГПК в зависимост от това кога е предявено за разглеждане и необходимостта да кореспондира със съдебното решение по допускане на делбата най-вече от гл. точка на квотите на страните. Изяснено е, че разпределението, респ. обезщетението винаги действа или се дължи от момента на влизане в сила на определението по чл. 344, ал. 2 ГПК, независимо дали е постановено едновременно с решението по допускане на делбата и се съдържа в него, или по-късно. Отбелязано е, че определението за разпределение на ползването подлежи на самостоятелен двуинстанционен контрол, различен от този на съдебното решение по допускане на делбата /чл. 344, ал. 3 ГПК/. Анализирани са противоречивата съдебна практика до кой момент се дължи обезщетение по чл. 344, ал. 2 ГПК, която е резултат на нееднаквото възприемане на понятието „окончателно извършване на делбата“ в контекста на различните способности за

ликвидиране на съсобствеността и най-вече при изнасяне на делбения имот на публична продан. Заета е позиция, че под „окончателно извършване на делбата“ законодателят има предвид ликвидирането на съсобствеността и обезщетение по реда на чл. 344, ал. 2 ГПК се дължи докогато съществува съсобственост между страните.

Обърнато е внимание на въпросите, които поставя обжалваемостта на определението по чл. 344, ал. 2 ГПК, като са разгледани противоречиви становища по някои по-дискусионни от тях, напр. пред кой съд подлежи на обжалване постановеното за пръв път от окръжния въззивен съд определение по чл. 344, ал. 2 ГПК – ВКС или съответния апелативен съд. Въпреки формалните аргументи в подкрепа на компетентността апелативен съд да разгледа по реда на инстанционния контрол частна жалба против определение по чл. 344, ал. 2 ГПК, постановено за пръв път от окръжен съд, е подкрепено становището за компетентност на ВКС. Разгледано е съотношението на частната жалба против определение по чл. 344, ал. 2 ГПК и въззивна, респ. касационна жалба.

4. Сила на пресъдено нещо

В тази част от дисертацията са разгледани въпросите, които поставя силата на пресъдено нещо на решението по допускане на делбата. Посочено е, че решението постановено в първа фаза на делбата се ползва със самостоятелна СПН по въпроса за съсобствеността на имота предмет на делбата.

Проследено е историческото развитие на процесуалната уредба в тази връзка до реформата на ГПК /отм./ през 1961 г. При отменената процесуална уредба съдебното решение по допускане и извършване на делбата е влизало в материална сила само досежно потестативното право на делба, не е имало СПН по отношение въпроса за собствеността върху делбения имот, предвид ограниченията относно събиране на доказателства за собствеността и възможността въпреки решението всеки сънаследник да предяви правата си по исков ред. Посочено е, че решението по допускане на делбата се е ползвало с формална, но не и с материална законна сила, относно преюдициалните въпроси досежно собствеността и не е подлежало на обжалване /чл. 284 ГПК /отм./, тъй като тези въпроси е могло да бъдат пререшавани по исков ред /арг. чл. 285 ГПК /отм./.

Анализирано е влиянието на СПН на решението по допускане на делбата спрямо втората фаза на делбата. Изяснена е самостоятелността на решението по допускане на делбата, която личи от начините на процедиране на съда при наличие на пречки за развитието на втора фаза на делбата – напр. при спиране на делбеното производство, намиращо се във фаза по извършване на делбата на основание чл. 229, ал. 1, т. 1 ГПК и невъзобновяването му в шестмесечния срок.

По отношение на обективните предели на СПН на решението по чл. 344, ал. 1 ГПК са разгледани различните правни разрешения в зависимост от това дали съдът допуска, или не допуска делбата. При допускане на делбата е акцентирано върху

пораждането на СПН по въпросите посочени в чл. 344, ал. 1 ГПК и преклудиращото действие на СПН на решението по невъведени от ответниците възражения. При отхвърляне на иска за делба е изяснено, че обективните предели на СПН ще обхващат само заявеното основание за възникване на съсобственост, което е отречено с решението по чл. 344, ал. 1 ГПК. Разгледана е специфичната хипотеза, когато е налице нов факт, обуславящ възникване на съсобственост на същото основание, възникнал след предявяване на разгледан между същите страни иск за съдебна делба.

Относно субективните предели на СПН е обобщено, че за тях намират приложение правилата на общия исков процес, като праводателите на страните не са обвързани от съдебните решения. Анализирани са практиката на ВКС по въпроса за зачитане на СПН на решението по чл. 344, ал. 1 ГПК във втора фаза на делбата, но при съобразяване на настъпило по време на висиящността на спора правоприемство. Направен е извод, че приетата от ВКС невъзможност за ликвидиране на съсобствеността противоречи на чл. 226, ал. 3 ГПК – приобретателят е обвързан от СПН на решението независимо дали прехвърлянето е станало известно по делото, или не. Стремешът за изрично отразяване в диспозитива на съдебното решение по извършване на делбата не почива на чл. 226, ал. 3 ГПК. При отхвърлен иск за делба е възможно дадено лице, което не е било страна по делбеното дело, да се легитимира като собственик на имота на основание давностно владение, а субективните предели на съдебното решение по отхвърления иск за делба не са релевантни за него.

Изяснено е зачитането на СПН на решението по чл. 344, ал. 1 ГПК от съда във втората фаза на делбата, което се извършва съобразно обективните и субективните предели. Посочено е, че съдът във втората фаза на делбата не е обвързан от тези положения, които не се включват в СПН – напр. констатация в решението по допускане на делбата за квадратура на имота. Разгледани са хипотезите, когато след приключване на производството по допускане на делба с влязло в сила решение настъпят промени в спорната съсобственост, като е обобщено, че следва да се изхожда от принципно разрешение – уредените в закона способности за ликвидиране на съсобственост се прилагат в зависимост от вида/естеството на имотите, които се делят, както това е установено в решението по чл. 344, ал. 1 ГПК.

Разграничени са проблемите, които поставят нищожността на делбата /чл. 75, ал. 2ЗН/ и последиците от делба на чужда вещ /чл. 73 ЗН/.

Детайлно са обсъдени проблемите, които поставя СПН на решението по чл. 344, ал. 1 ГПК по отношение на преюдициалните правни спорове в делбеното производство, когато са въведени чрез възражение. Критикувана е позицията на ВКС, че съдът дължи произнасяне по възражение по чл. 30, ал. 1 ЗН в диспозитива на решението, като дори в случаите на непроизнасяне с диспозитив, по това възражение се формира СПН, тъй като има пряко отношение към размера на дяловете в съсобствеността - един от трите въпроса по чл. 344, ал. 1 ГПК. Становището не намира опора в закона и разширява

предметните предели на СПН. Изложени са конкретни аргументи срещу това становище и в полза на стриктното прилагане на чл. 298, ал. 4 ГПК.

Разгледани са и случаите, когато преюдициални правни спорове са решени в друго производство и съдебното решение постановено по тях влиза в сила, като е посочено, че СПН се формира само между тези съделители, които са участвали по делото, по което е постановено решението, както и по отношение на техните наследници и/или други /универсални или частни/ правоприемници. Изведен е извод, че когато съдът разглежда делбен иск, съгласно чл. 297 ГПК, е длъжен да зачете СПН на влязлото в сила решение, по преюдициалния въпрос в рамките на субективните предели, очертани в чл. 298, ал. 1 и ал. 2 ГПК /предвид и чл. 226, ал. 3 ГПК/.

§ 8. Порочни решения в производството за допускане на делба и защита срещу тях

1. Особенности във връзка с порочните съдебни решения в делбеното производство

В изложението са разграничени специфичните хипотези на порочно решение по допускане на делбата. Посочени са случаите на участие на несъсобственик в делбата /когато в производството по допускане на съдебна делба наред с действителните съсобственици участва лице, което не е съсобственик, но с влязло в сила съдебно решение са му признати права в съсобствеността/ и неправилно отричане на права на съсобственик /неправилно съдът не е признал права на съсобственик в спорната съсобственост, като го е изключил от участие/, водещи до неправилност на съдебното решение.

Подробно е анализирана спорната хипотеза на неучастие на съсобственик в делбеното производство, поставяща най-сложни правни проблеми относно порока на съдебното решение в контекста на разпоредбата на чл. 75, ал. 2 ЗН. Основният въпрос, който се поставя при тълкуване на посочената разпоредба е какво следва да се разбира под нищожност на съдебна делба – нищожност на делбата /самото поделяне на имотите/, нищожност на съдебното решение, с което е допусната делбата, или и двете. Изложени са детайлно различните становища, които съществуват в съдебната практика и правната теория относно порока на съдебно решение за допускане или извършване на делба, постановено при неучастие на съсобственик, заедно с аргументите в тяхна подкрепа. Разграничени са двете хипотези относно момента, в който се констатира неучастие на съсобственик в делбеното производство – при възможност за инстанционен контрол на съдебното решение и при изчерпан такъв. Обобщени са безспорните положения, обединяващи различните становища, и вследствие на тях е подкрепено разбирането, че съдебното решение по допускане на делбата, постановено без участие на съсобственик е нищожно, като са изложени допълнителни съображения.

Обърнато е внимание на пороците на съдебното решение при неправилно определяне на квотите на страните в различните случаи – при сбор по-голям, съответно

по-малък или равен на единица, но с правни изводи за размера на квотите, направени в противоречие с материалния закон.

Посочени са и други пороци – неправилно описание на делбеното имущество, нередовност на исковата молба за делба, процесуални нарушения свързани с доклада по делото.

2. Въззивно обжалване

В изложението са разгледани двата основни модела на обхвата на въззивното обжалване – пълно и ограничено, и историческото развитие на института в българското процесуално законодателство. Обърнато е внимание на изключенията при посочване на нови факти и доказателства във въззивното производство, когато тяхното посочване е допустимо. Изяснено е положението на необходимите другари при въззивно обжалване по въпросите за тяхното участие във въззивното производство. Посочена е възможността на съделителите в производството по допускане на делбата, при които е налице задължително другарство - чл. 216, ал. 1, изр. първо ГПК, всеки да депозира въззивна жалба въпреки, че ще бъде присъединен служебно и ще бъде конституиран като жалбоподател по реда на чл. 265, ал. 2 ГПК към вече подадена от друг съсобственик въззивна жалба. В тази връзка са разгледани двете възможности на съделител – да депозира самостоятелна въззивна жалба /т.е. да прецени, че за защита на субективните си права на въззивник следва да изложи самостоятелни правни аргументи и за да не е обвързан от доводите на друг въззивник, подава отделна въззивна жалба/ или да изчака служебно да бъде присъединен към вече подадена въззивна жалба. Маркирани са изискванията за редовност на въззивната жалба. Обърнато е внимание на правния интерес за съсобствениците от подаване на въззивна жалба и възможността, обусловена от тяхното двойно качество в делбеното производство, да отстраняват нередовности на подадена от друг съсобственик въззивна жалба. Разгледан е въпросът за необходимостта от наличие на конкретни оплаквания във въззивната жалба относно пороците на първоинстанционното съдебно решение, вкл. и по отношение на преюдициалните правни спорове. Посочено е значението на установяване на идентичността на делбеното имущество при делба на недвижими имоти предвид това, че делбата се допуска по актуалния статут на недвижимия имот за въззивното производство и правомощието на въззивния съд служебно да допусне експертиза за изясняване на този въпрос. Изяснени са правомощията на въззивния съд при наличие на непълен или неточен доклад на първата инстанция, вкл. при неправилна правна квалификация на иска. Обосновано е по отношение на правомощията на въззивната инстанция ограниченото прилагане на чл. 269 ГПК в производството по допускане на съдебна делба при установяване на съсобственост и определяне на квотите на съделителите. Посочено е, че изискванията към решението по допускане на делбата за определяне правата на съделителите в съсобствеността се прилагат и от въззивния съд,

тъй като подадена дори от един съсобственик въззивна жалба, препятства влизане в сила на решението по отношение на всички съделители.

3. Касационно обжалване

В изложението са разгледани изключенията от общите правила за касационно обжалване, уредени в чл. 280 и сл. ГПК, тъй като разпоредбите, регламентиращи особеното исково производство за съдебна делба, не съдържат специални правила по отношение на касационното обжалване на въззивното решение. Направена е кратка характеристика на касационното производство по ГПК от 1952 г. и ГПК от 2007 г. Изяснен е въпросът за възможността за касационно обжалване на въззивно решение, постановено в делбеното производство независимо от прага за достъп до касационно обжалване. Изведен е извод, че касационно обжалване на въззивно решение, постановено в производство по съдебна делба, е винаги допустимо, без значение от резултата на решението на въззивния съд по чл. 270 и чл. 271 ГПК. Обърнато е внимание на възможността за касационно обжалване на въззивно решение, постановено по иск с правно основание чл. 75, ал. 2 ЗН, и проблемите, които се поставят в тази връзка. Анализирани са липсата на релевантност на цената на иска по преюдициалните правни спорове, въведени чрез иск в делбеното производство, за достъп до касационно обжалване, тъй като не е възможно произнасяне от ВКС по иска за делба, без да бъде взето отношение по преюдициалните правоотношения, въведени в делбеното производство. Акцентирано е върху противоречията по въпроса кой съд, ВКС или съответният апелативен съд, е компетентен да се произнесе по частна жалба срещу разпореждане за връщане на касационна жалба от администрацията окръжен съд. Аргументирана е позиция, че това следва да е ВКС. Разгледано и характеризирано е понятието „очевидна неправилност“ на въззивното решение.

4. Защита срещу порочни влезли в сила решения по допускане на делбата

В изложението е направена кратка характеристика на отменителното производство и основанията за отмяна, разграничени по двете основни групи: 1/ отмяна по молба на лице, участвало в съдебното производство като страна /чл. 303 ГПК/, и 2/ отмяна по молба на трето, неучаствало в делото лице, което е обвързано от силата на пресъдено нещо /чл. 304 ГПК/. Изведен е извод, че в производството по делба ще се прилагат общите правила на чл. 303 и сл. ГПК, при отчитане на особеностите на делбеното производство, тъй като не са предвидени специални правила, регламентиращи отмяна на съдебно решение по допускане на делба. Кратко е маркирана приложимостта на първата група основания, които не разкриват особености в делбеното производство.

По-детайлно внимание е обърнато на разпоредбата на чл. 304 ГПК и нейната приложимост в делбата, тъй като участието на съсобственик в делбеното производство, предвид предвидената нищожност в чл. 75, ал. 2 ЗН, прави всеки съсобственик задължителен необходим другар в делбения процес. Вследствие на това е изведен

извод, че чл. 304 ГПК е неприложим в делбеното производство, защото неучаствалият в делбеното производство съсобственик може да защити правата си като: 1/ по реда на чл. 75, ал. 2 ЗН предяви самостоятелен иск за установяване нищожността на извършена без негово участие делба, или 2/ по реда на чл. 34, ал. 1 ЗС предяви нов иск за делба и инцидентно се позове на нищожността на извършената делба като преюдициален въпрос по чл. 343 ГПК, тъй като на тази нищожност може да се позове всеки от имащите права в съсобствеността. Разгледан е въпросът дали всеки съсобственик може да се ползва от тези две възможности или само неучаствалият, като е зета позиция, че следва бъде всеки от съсобствениците без значение дали е участвал в предходната делба или не. Обърнато е внимание на противоречивата практика на ВКС по въпроса дали молба за отмяна по реда на чл. 340 ГПК поради неучастие на съсобственик е допустима или следва да се разглежда по същество, като е подкрепено становището, че подобна молба за отмяна следва да бъде оставяна без разглеждане като процесуално недопустима. Разграничено е приложението на разпоредбите на чл. 301, ал. 1, т. 1-7 ГПК, чл. 304 ГПК и чл. 75, ал. 2 ЗН. Изложена е специфичната хипотеза, при която има право да иска отмяна по чл. 304 ГПК трето за производството лице, което не твърди, че е съсобственик, а че притежава индивидуални собственически права върху имота наред със свой съпруг /участвал в делбата/, когато не е било конституирано в делбата.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключението на дисертационния труд е обобщено, че институтът на съдебната делба е единственото производство, уредено в ГПК, което се състои от две самостоятелни фази, завършващи с две съдебни решения, всяко от които ползващо се със собствена сила на пресъдено нещо. Самостоятелността и обособеността на първата фаза на делбата следва винаги да бъде отчитана /напр. при възможността за сключване на съдебна спогодба само относно предмета на първата фаза на делбата/. Освен това прилагането на институтите на производството по допускане на съдебна делба, следва да бъдат съобразено с три основни момента: 1/ универсалността на делбеното производство, която изисква всички спорни въпроси да бъдат решени именно в него, 2/ наличието на втора фаза на делбата, която макар и самостоятелна е зависима от решаването на въпросите в първа фаза, тъй като делбеният съд е обвързан от решението по чл. 344, ал. 1 ГПК, и 3/ значителната уредба на делбата, намираща се в материалните закони /напр. принципът за получаване на реален дял от съсобствениците – чл. 69 ЗН/.

Критикуван е подходът на законодателя, че при приемането на ГПК от 2007 г. уредбата на Глава 29 ГПК възпроизвежда тази на ГПК от 1952 г., без да бъдат отчетени новите положения и институти, въведени в сега действащия ГПК, което налага тълкуване на неизбежно възникващите съотношения и проблеми между правните норми, уреждащи съдебната делба, възпроизвеждащи един отменен модел, и норми намиращи се в Общата част на ГПК.

В тази връзка са обобщени направените в дисертационния труд предложения за бъдещата промяна в правната уредба на съдебната делба.

III. ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Трудът представлява първото цялостно изследване на правната уредба на производството по допускане на съдебна делба по новия ГПК от 2007 г.

1. За първи път е извършен цялостен подробен анализ на колизиите и несъответствията в нормативната уредба на особеното исково производство за съдебна делба и правилата на общия исков процес, породени от възпроизвеждането на глава 28 ГПК /отм./ дословно в Глава 29 от ГПК от 2007 г. при променените разбирания на законодателя за гражданското съдопроизводство, отразени в сега действащия ГПК.

2. За първи път е направено сравнение и разграничаване между производството по допускане на делбата и производствата, развиващи се по реда на чл. 32, ал. 2 ЗС и чл. 31, ал. 2 ЗС.

3. За пръв път в литературата е направен цялостен анализ на производството по чл. 344, ал. 2 ГПК, значимостта на което досега бе подценявано в процесуалната литература.

4. За пръв път в процесуалната литература е обсъждан въпроса за възможна подведомственост на дело за делба на арбитражен съд.

5. Разгледани са хипотези от практиката, които досега не са били поставяни във фокуса на теорията, а същевременно тези хипотези са поставени в по-широк от конкретния казуистичен контекст, като някои от разбиранията на съда, вкл. такива намерили израз в Тълкувателни решения, са критикувани.

6. Новост представлява цялостния анализ на приложимостта на общия институт отговор на исковата молба в особеното производство за съдебна делба, както по отношение на иска за делба, така и за насрещния иск по чл. 341, ал. 2 ГПК и исковете, свързани с преюдициалните правоотношения, въвеждани за разглеждане в делбеното производство. В тази връзка е изведен общ извод, че прилагането на отговора на исковата молба в съдебната делба поражда редица процесуални проблеми, свързани с преклузиите и необходимостта от многократно даване на възможност за отговор на исковата молба на страните в делбата в зависимост от момента на въвеждане от тях и на други искове наред с конститутивния иск за делба. Изведен е извод от необходимост на вписване на отговора на исковата молба за делба в определена хипотеза, необсъждано досега в литературата.

7. Защишава се неприложимостта на предварителната писмена подготовка на делото, включително възможността за изготвяне на проекто-доклад по реда на чл. 140, ал. 3 ГПК – основно положение в общия исков процес в производството по допускане на съдебна делба. За пръв път е очертано задължително и незадължително съдържание на доклада на съда по чл. 146 ГПК.

8. За пръв път в литературата е изяснена същността и се предлага становището, че удостоверението за наследници представлява „произведен“ официален свидетелстващ документ.

9. Изложено е становище за заличаване на разликите в режима на правните институти оттегляне и отказ от иск досежно иска за делба.

10. За пръв път в литературата е заето становище за възможност за постигане на съдебна спогодба в първата фаза на делбеното производство по въпросите на чл. 344, ал. 1 ГПК.

11. Като приноси могат да се разглеждат и разсъжденията относно незабелязания досега проблем в съдебната практика относно разликите в достъпа до касационно обжалване на съдебно решение, постановено по иск с правно основание чл. 75, ал. 2 ЗН в зависимост от това дали е съединен с иск за делба, или е предявен в самостоятелно производство.

12. За пръв път в литературата разпоредбата на чл. 344, ал. 1, изр. второ ГПК е подложена на критичен анализ и е предложена необходимостта от посочване на движимите вещи в решението по допускане на делбата да бъде поставено в зависимост от това, дали за конкретната движима вещ е налице изискване за форма на разпореждане с нея.

13. Извършен е подробен анализ на съотношението между нарушението на разпоредбата на чл. 75, ал. 2 ЗН и порока на съдебното решение по допускане на делбата, постановено в нарушение на тази разпоредба.

14. Обосновават се случаи на необходимост от изследване на някои типични въпроси за втората фаза на делбата – напр. относно поделяемост на делбения имот, в нейната първа фаза.

15. Направена е сериозна критика на становището на ВКС, че възраженията по чл. 30 ЗН и чл. 76 ЗН следва да бъдат отразявани в диспозитива на решението по чл. 344, ал. 1 ГПК и произнасянето по тях поражда сила на пресъдено нещо.

16. Анализирани са значителна по обем противоречива съдебна практика като са дадени предложения за различни правни разрешения – напр. за обжалваемостта на определенията по чл. 344, ал. 2 ГПК и чл. 341, ал. 2 ГПК, порока на съдебното решение при неучастие на съсобственик, допустима ли е молба за отмяна с твърдения, че не е участвал съсобственик в делбата, съдебна практика свързана с проблемите за процесуалния или извънпроцесуалния ефект на преклузията в делбеното производство, оценяем ли е иска за делба, каква е същността на удостоверението за наследници, за съотношението на чл. 342 ГПК и чл. 133 ГПК, по въпроса следва ли съдът да конституира служебно страните в делбата и др.

17. Направени са редица предложения за изменение на законодателството, някои от които за пръв път в процесуалната доктрина. Така се повишава практическата полза

от изследването, като се сочат научно издържани алтернативи на несполучливи законодателни разрешения. Предложенията могат да се обобщят по следния начин:

1/ препоръчително е да бъде въведена изрична разпоредба в делбеното производство, че разпоредбите уреждащи подаването на отговор на исковата молба, неговите реквизити и последиците от неподаване на отговор /чл. 131-133 ГПК/ не се прилагат в първа фаза на делбата

2/ при евентуално запазване на процесуалната възможност за подаване на отговор на исковата молба правилото на чл. 341, ал. 2 ГПК следва да бъде отменено, тъй като възможностите по чл. 131, ал. 1 ГПК и чл. 341, ал. 2 ГПК от гл. точка на включване на нови имоти в делбата се дублират и при евентуална законодателна промяна следва да бъдат разглеждани като алтернативи – запазването на едната следва да доведе до отменянето на другата

3/ Отпадане на възможността съдът да изготвя проекто-доклад в делбеното производство предвид, че подготовката на делото се извършва в първо съдебно заседание

4/ При възприемане на тезата на съдебната практика за отразяване в диспозитива на съдебното решение по допускане на делбата на разрешението по възражението по чл. 30, ал. 1 ЗН, следва да се промени чл. 298 ГПК и чл. 344, ал. 1 ГПК /чрез разширяване на изключенията в чл. 298, ал. 4 ГПК/, като това възражение бъде включено изрично

5/ Предвид сериозните противоречия в съдебната практика и теорията относно порока на съдебното решение, постановено в нарушение на чл. 75, ал. 2 ЗН, би следвало да бъде създадена разпоредба в глава 29 ГПК, указваща какво е съдебното решение в този случай – нищожно, недопустимо или неправилно като се съобрази разпоредбата на материалния закон – чл. 75, ал. 2 ЗН.

6/ Необходимостта от прецизиране на текста на чл. 344, ал. 1, изр. второ ГПК с цел разграничение на движимите вещи от гл. точка на изискване или не на форма за разпореждане с тях.

IV. ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. „Съдебна спогодба в производството по допускане на съдебна делба“ – Съвременно право, 2019 г., № 4.

2. „Къде и с какви последици се произнася делбеният съд по възраженията“ – портал „Lex.bg“, 03 август 2020 г.

3. „Привременни мерки в делбеното производство“ – Търговско право, 2020 г., № 3.